

SAE Nieuwsbrief

SAE nieuws is een uitgave van de Stichting Academisch Erfgoed.

Oktober 2018 | nummer

50

Studentenwerk

De afgelopen jaren wordt er door universiteitsmusea en bijzondere collecties steeds meer gewerkt met en voor studenten. Tijdens het Universeum Congres in Glasgow van afgelopen juni was het onderwerp 'Student Engagement' zelfs een van de centrale thema's. In deze nieuwsbrief delen drie SAE-leden hun ervaringen met studentenprojecten. In Maastricht worden studenten gestimuleerd de boekencollectie ter hand te nemen en erover te publiceren voor een groot publiek. Bij de Vrije Universiteit in Amsterdam werkten studenten als gastconservator voor een expositie en bij het Universiteitsmuseum in Groningen zijn studenten verantwoordelijk voor tentoonstellingen in hun eigen Student Exhibition Lab.

Student Exhibition Lab Groningen

Er zijn genoeg mogelijkheden om studenten aan te moedigen gebruik te maken van de erfgoedcollecties voor studiedoeleinden. Een van de sessies van het Universeumcongres in Glasgow in juni 2018 ging hierover: Teaching and Student Engagement with Collections. Het Universiteitsmuseum Groningen leverde een korte bijdrage over het Student Exhibition Lab, dat door het museum en prof. dr. Ann-Sophie Lehmann van de afdeling Kunstgeschiedenis in 2017 is opgericht.

Tentoonstelling door studenten

Het Student Exhibition Lab is een programma maar ook een ruimte in het Universiteitsmuseum (30m²), die gedurende een half jaar door

studenten wordt bekeken, geanalyseerd en uiteindelijk ingericht. De afgelopen twee jaar hebben studenten kunst, cultuur en media en kunstgeschiedenis dit verzorgd. De eerste bijdrage had als thema een materiaal (hout) dat uitgebreid werd besproken in een compacte maar zeer verzorgde expositie. Alles wat betrekking had op de expositie moest verzorgd worden door de studenten: van onderzoek, teksten, grafisch en ruimtelijk ontwerp, inrichting en PR tot aan een draaiboek voor de opening. Daarbij was er voor het museum een prettige bijvangst in de vorm van nieuwe inzichten in sommige collectiestukken.

Nieuwe kennis

De tweede expositie in het Student Exhibition Lab ging over tekstborden. Aanleiding was de constatering van sommige studenten dat de kwaliteit van tekstborden in musea nog wel eens te wensen overlaat. Binnen een korte collegereeks werden de studenten onder begeleiding van de docent en conservator gestimuleerd om zoveel mogelijk informatie te vergaren over de gekozen objecten en die zo zorgvuldig mogelijk te presenteren aan het publiek. Ook hier werd nieuw vergaarde kennis over objecten opgenomen in de database van het museum.

Betrokkenheid

Het Student Exhibition Lab functioneert goed, omdat de studenten goed omgaan met het vertrouwen en de vrijheid die ze krijgen tijdens de werkzaamheden. Het vraagt soms vanuit het collectiebeheer van het museum wel enige gewenning, maar het uiteindelijke resultaat, betrokkenheid van studenten bij de collecties, is dat meer dan waard.

Rolf ter Sluis, conservator Universiteitsmuseum Groningen

Expositie Gastconservatoren: veertien bijzondere verhalen

Wat zijn de leukste objecten uit de erfgoedcollecties? Die vraag kan je als conservator zelf beantwoorden, maar als je anderen los laat in de depots komen er bijzondere en niet-alledaagse voorwerpen naar boven. Een Koreaans geprint portret van Abraham Kuyper in een goud platiëne lijst bijvoorbeeld, of een houten afbeelding van een vliegtuigje.

Favoriet object

Voor de expositie Gastconservatoren, gehouden door de Universiteitsbibliotheek van de Vrije Universiteit Amsterdam tussen november 2017 en januari 2018, werden veertien personen uitgenodigd om hun favoriete object te kiezen. Zeven hiervan waren experts die met de collecties werkten, zoals een hoogleraar Systeem Ecologie en de universiteitshistoricus. Elke week werd een verhaal over een van de objecten onthuld, als in een advent kalender. De gastconservator die het object had gekozen vertelde meer over het object en waarom het op hem of haar zo'n aantrekkingskracht had.

Voor de overige zeven verhalen werd een oproep geplaatst, open voor alle studenten en medewerkers van de VU. Hierop kwamen twintig reacties. Na loting kregen vier van hen (twee studenten geschiedenis, een secretaresse en een andere medewerker) de kans om de erfgoeddepots te bezoeken en hun favoriete object uit te zoeken. Daarna werden ze gefotografeerd en geïnterviewd.

Groot succes

De expositie was een groot succes. Bij en na iedere onthulling kwamen bezoekers kijken naar de nieuwe objecten, en ook op social media werd er veel aandacht aan besteed. Enkele studenten journalistiek maakten een rapportage van de expositie. Hoewel de kosten van de expositie laag waren was de tijdsinvestering hoog. Maar de aandacht en de betrokkenheid van studenten en medewerkers, maakten het in alle opzichten zeer de moeite waard.

Liselotte Neervoort, conservator Vrije Universiteit Amsterdam

Foto: Romaine (CC) via Wikimedia Commons, sessie van de Historical Book Review.

Werken met primaire bronnen

De Universiteitsbibliotheek Maastricht beheert een aantal bijzondere collecties boeken, waarvan de oudste teruggaan tot eind vijftiende eeuw. Je kunt ervoor kiezen deze vaak kostbare en fragiele boeken achter slot en grendel te houden, maar wat is de meerwaarde voor het onderwijs als alleen de *happy few* toegang hebben? Daarom zien we graag dat deze werken worden gebruikt door studenten, docenten, onderzoekers en andere geïnteresseerden.

Integratie van onderzoek en onderwijs

We besteden aandacht aan de integratie van onderzoek en onderwijs door studenten al in hun bachelorfase kennis te laten maken met *research-based learning*. Voorbeelden hiervan zijn de onderzoeksblokken binnen het Wikipedia Education Program, zoals On Expedition en Historical Book Review. In het blok On Expedition van de Faculty of Arts and Social Sciences schrijven studenten onder meer entries op Wikipedia over historische reisboeken uit onze collecties. Ze komen in contact met primaire bronnen die verhalen over handelsmissies en wetenschappelijke expedities, ze denken na over identiteit en begrippen als 'othering', maar leren ook schrijven vanuit een neutraal perspectief, refereren en bronnen citeren.

Wereldwijd toegankelijk

In het blok Historical Book Review van de Faculty of Psychology and Neuroscience schrijven studenten op Wikipedia over aparte, vreemde of enigszins afwijkende psychologieboeken uit onze collecties. Met de primaire bronnen in de hand werken studenten aan hun artikelen. Motivatie putten ze vooral ook uit het feit dat de door hen geschreven teksten niet in een la belanden, maar door iedereen te lezen zijn. Ze voelen zich vaak verantwoordelijk voor 'hun' artikel. Voor ons als Universiteitsbibliotheek is het fantastisch dat de boeken op deze manier worden beschreven en dat door ons gescande afbeeldingen via Wikimedia Commons wereldwijd toegankelijk en te gebruiken zijn.

Nieuw project

In januari-februari 2019 gaan we samen met het Maastricht Science Programme (MSP) werken aan een nieuw project. Het MSP heeft in 2017 een convenant ondertekend met het Natuurhistorisch Museum Maastricht om onderzoek te stimuleren in natuurhistorische collecties en gezamenlijk projecten op te zetten op het gebied van biologie, geologie en paleontologie. We werken wederom samen met Wikimedia NL met als doel de historische flora's in onze collecties voor een breed publiek te beschrijven.

Meer informatie: https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Benelux_Education_Program/Maastricht_University

Odin Essers, conservator Bijzondere Collecties Universiteit Maastricht

Werkgroep 'Student Engagement'

In juni vond tijdens de Universeum-conferentie een eerste bijeenkomst plaats van de nieuwe werkgroep rond 'Student Engagement'. De leden van de groep komen uit alle delen van Europa. Eigenlijk overall worstelen universiteitsmusea met de vraag hoe ze de studentengemeenschap beter kunnen bedienen. Studenten hebben bijvoorbeeld weinig tijd: als je ze wil betrekken, helpt het als de activiteit aansluit bij het curriculum en/of als ze studiepunten kunnen verdienen.

De belangrijkste functie van de werkgroep is het uitwisselen van ervaringen. In de loop van dit najaar komt er een verslag met aanbevelingen voor de komende bijeenkomst. In juni 2019 komt de groep weer samen, dit keer in Tsjechië.

Voor meer informatie over het lidmaatschap van Universeum of de werkgroep kun je contact opnemen met Esther Boeles: e.boeles@uva.nl.

Esther Boeles, conservator Bijzondere Collecties UvA

Biologie en textiel

Een kijkje in de keuken voor studenten bij VU Academisch Erfgoed

Opgezette vogels, gedroogde zaden en vissen op sterk water; het is een unieke zomerbaan voor een student. Een maand lang, drie dagen in de week is een student-assistent aan het zwoegen op de collectie Ecologie van de Vrije Universiteit Amsterdam. De beesten en planten moeten worden schoongemaakt, gefotografeerd, genummerd en beschreven. Ook de thesaurus van wetenschappelijke en populaire namen moet worden ingevuld.

Eerder liep een studente geschiedenis mee toen er onderzoek gedaan werd naar de conditie van het textiel in de collectie.

In beide gevallen is het een unieke kans voor de student op een kijkje in de keuken van de collectie, en voor de conservator een paar extra handen.

Liselotte Neervoort, conservator Vrije Universiteit Amsterdam

Regenwulp, ca. 1965, VU Expositium-263.

Themaprogramma 'Voorbij de inhoud' bij UBL

Universitaire Bibliotheken Leiden is in maart van dit jaar begonnen met het themaprogramma 'Voorbij de inhoud', dat zich richt op de materialiteit van tekst en beeld. Gedurende dit programma wordt aandacht besteed aan de vormen waarin historische teksten en beelden zijn overgeleverd, maar ook aan de digitale technieken die recentelijk zijn ontwikkeld om ze beter te kunnen bestuderen. Via blog-posts, publicaties en andere geplande activiteiten worden studenten, onderzoekers en ook een breder publiek hierbij betrokken.

Bijzondere collecties

Al vele jaren beheert UBL bijzondere collecties van nationaal en internationaal belang. In die jaren is duidelijk geworden dat de waarde van bijzondere collecties verder reikt dan de tekstuele en visuele inhoud en dat mede het gebruik van die collecties helpt om dit erfgoed door te geven aan het nageslacht. Het behoud van cultureel erfgoed voor de toekomst krijgt dan ook veel zorg, net als de beschikbaarstelling ervan aan studenten, onderzoekers en een meer algemeen publiek. Vooral de laatste decennia gaat dit hand in hand met digitale technieken voor onderzoek, beheer en beschikbaarstelling. Juist in het huidige digitale tijdperk staat de materialiteit van bijzondere collecties in het middelpunt.

Activiteiten

Inmiddels hebben er meerdere activiteiten plaatsgevonden waarbij bewust de materiële kant van de collecties van de UBL is benadrukt. Zo was van 7 juni tot 9 september in de foyer van de UB de tentoonstelling 'Touching Treasures' te zien waarin de nadruk lag op de interactie met stukken uit de bijzondere collecties in verleden en heden. Daarnaast is onder de titel 'In contact met collecties' een reeks workshops georganiseerd waarbij deelnemers de mogelijkheid kregen samen met conservatoren en experts een selectie van bijzondere stukken te bekijken en onderzoeken. Inmiddels heeft men kunnen werken met middeleeuwse handschriften, kaarten en atlanten, en fotografica. In het najaar wordt de reeks voortgezet met workshops rondom stukken uit de oosterse collecties, fotografie en academisch erfgoed. Op 16 november wordt de digitale kant benadrukt tijdens het symposium 'Rediscovered: new technologies on historical artefacts'. Dat symposium zal ingaan op wat nieuwe digitale technieken te bieden hebben voor het bestuderen van historische objecten, toegelicht aan de hand van verschillende praktijkvoorbeelden.

Voor meer informatie en het volledige programma, zie de website: www.universiteitleiden.nl/voorbijdeinhoud.

Mart van Duijn, conservator Universitaire Bibliotheken Leiden

Foto: Leiden, UB, OK-4736

Koeien, kasten en rollen

Vee werd vaak bij keuringen voor het Nederlands Rundvee Stamboek gefotografeerd, om individuen en bloedlijnen te documenteren, en om het gewenste beeld van het ras vast te houden. Er werd toen vooral op het exterieur, oftewel het uiterlijk gefokt. Op de kast liggen alle originele calque-tekeningen van de ontwerpen van tuinarchitecte Mien Ruys. Door middel van lichtdruktechniek werden daarvan werktekeningen gereproduceerd waarop variante ontwerpen of de beplanting in kon worden aangebracht.

Blik achter de schermen: Speciale Collecties Universiteit Wageningen

Ter gelegenheid van de Dijksterhuislezing 2018 was de SAE te gast bij de Speciale Collecties van Wageningen University & Research. Conservator Liesbeth Missel leidde fotograaf Monique Kooijmans rond in de depots voor de nieuwe rubriek *Blik achter de schermen*.

Tekst: Liesbeth Missel, conservator Speciale Collecties Wageningen University & Research

Foto's: Monique Kooijmans Fotografie, www.moniquekooijmans.nl

Het depot van Speciale Collecties

Het Forumgebouw is een onderwijsgebouw waarin ook de bibliotheekvoorziening voor heel Wageningen University & Research gevestigd is. Daarmee is de universiteitsbibliotheek geïntegreerd met de bibliotheken van diverse geprivatiseerde instituten die voorheen direct onder het Ministerie van Landbouw vielen, waaronder een documentatiedienst voor het lagere en middelbaar groen onderwijs. Het gebouw is in 2007 in gebruik genomen. Dat was ook meteen de opening voor de nieuwe Wageningen Campus waarmee de universiteit grotendeels uit de binnenstad van Wageningen verdwenen is. De bibliotheek is in een apart bouwdeel gesitueerd op meerdere verdiepingen rond een open bol. Dat heeft de bibliotheek een eigen identiteit gegeven van een gebouw binnenin een gebouw. Aan de onderkant van de bol is de leeszaal van de Speciale Collecties zichtbaar. Het daaromheen liggende ronde depot voor de Speciale Collecties beslaat twee verdiepingen van het bouwdeel.

Rondom de leeszaal zijn de afwijkende materialen ondergebracht in verschillende kasten en systemen. Het betreft diverse kaartencollecties, bijna 100.000 luchtfoto's, collecties glasdia's en -negatieven, wandplaten, prenten en (vooral botanische en tuinontwerp-) tekeningen, en andere groot formaat plaatwerken. De ronde wand op de begane grond heeft als voordeel dat daar tegenaan heel goed de diepere kasten voor de liggende folianten en atlassen geplaatst konden worden. Verder zijn er rolstellingen met de oude boeken en documentatiecollecties zoals de collectie Nederlandse tuin- en landschapsarchitectuur, ca. 30.000 internationale kwekerscatalogi, ca. 20.000 brochures en 30.000 foto's op het gebied van de mechanisatie van de landbouw in Nederland. Ook ander academisch erfgoed, zoals anatomische modellen en kunst, vindt tegenwoordig een plek in dit depot.

Appels

Toen fruit nog niet zo lang bewaard kon worden, gebruikte men tekeningen en modellen om rassen te kunnen onderscheiden. De tekeningen zijn rond 1905 gemaakt door Herman Ramaer, docent Handtekenen aan de Rijks Hogere Land-, Tuin- en Bosbouwschool. De collectie groente- en fruitmodellen in gips stamt uit de jaren vijftig en heeft wellicht dezelfde herkomst als een grotere collectie van het Wageningse Instituut voor Veredeling van Tuinbouwgewassen die is ondergebracht in het Museum Saet en Cruyt. Dit materiaal werd gebruikt ter beoordeling van exemplaren op rasechtheid, en om nieuwe rassen te onderscheiden die voor het kwekersrecht werden aangeboden.

Glasdia's

Glasdia's werden – als een voorloper van de PowerPoint – gebruikt in het onderwijs om practica in het veld te ondersteunen, of zelfs als vervanging daarvan. Wageningen kende diverse tropische studierichtingen zoals Tropische Landbouw, Bosbouw, Veeteelt of (Landbouw)plantenteelt. Die lessen kon men niet in het veld houden. Glasdia's en -negatieven werden ook gebruikt bij onderzoek, als verslaglegging van de onderzoeksopzet en -resultaten.

Opgerolde kaarten

In het academisch onderwijs werd veel gebruik gemaakt van groot formaat wandplaten en wandkaarten op linnen, bevestigd aan stokken om ze op te kunnen hangen. Er waren rond 1900 uitgeverij die er hele series wandplaten produceerden. Populair waren vooral biologische onderwerpen zoals planten-anatomie en -morfologie. In Wageningen zijn er ook lokale kunstenaars ingezet om wandplaten en -kaarten te vervaardigen, met name voor de laboratoria voor fytopathologie en entomologie.

Ronde kastwand

De grote ronde wanden van de magazijnen van de Speciale Collecties lenen zich bij uitstek voor diepe kasten waarin de kruidenboeken en atlassen liggend opgeborgen kunnen worden. Rechts staan ingebonden tijdschriften klaar die in het eerstvolgende digitaliserings-traject van Metamorfoze op transport gaan naar de Koninklijke Bibliotheek.

Een kwestie van perspectief

Eind juni gaf het Nationaal Museum voor Wereldculturen (NMvW) het eerste deel uit in de nieuwe reeks Work in Progress onder de titel "Words Matter"/"Woorden doen ertoe".

"Dat woorden en normen over taalgebruik voortdurend in beweging zijn, kan verwarrend en ongemakkelijk zijn voor diegenen die aan bepaalde woorden gewend zijn geraakt. Dit merken we ook in het museum. Veranderend taalgebruik is echter onlosmakelijk gekoppeld aan veranderingen in de maatschappij zelf. Onze objecten zijn tijdloos, maar hoe wij erover praten niet. Maar welke woorden zijn nu precies gevoelig? En belangrijker nog, waarom worden bepaalde woorden gezien als denigrerend of beledigend, en door wie?", schrijft directeur Stijn Schoonderwoerd in zijn inleiding.

In dit boekje onderzoekt het museum in een aantal korte essays op welke manier de woordkeuze bij het maken van object- en collectiebeschrijvingen, persberichten en tentoonstellingsteksten soms (onbedoeld) kwetsend en uitsluitend werkt. Deze bijdragen worden gevolgd door een lijst van lastige woorden, met uitleg waarom deze termen beladen zijn, meestal met suggesties voor een alternatief. "Words Matter" is nadrukkelijk geen dictaat en ook geen definitieve lijst. Het is, zoals de reekstitel al aangeeft, voortschrijdend werk. Het is ook niet een project dat uit de lucht komt vallen. Al jaren zoeken de musea verenigd in het NMvW naar manieren om hun koloniale identiteit af te schudden en te streven naar een veel grotere, minder Europa-centrische, inclusiviteit.

En nu is er dus dit boekje, dat uitnodigt deel te nemen aan het *work in progress* en dat, bovenal, aanzet tot reflectie. De lezer wordt gedwongen wordt beter na te denken over het (eigen) perspectief: achter woorden als "Westers", "ontdekkingsreis", "traditioneel" en "primitief", bijvoorbeeld, schuilt nog steeds de negentiende-eeuwse visie, waarin de West-Europese/ Amerikaanse (witte) onderzoekers de wereld ooit indeelden. Dit frame bepaalt, vaak onbewust, nog steeds de manier waarop we binnen de erfgoedwereld over deze objecten denken, schrijven en praten.

Wie werkt met academische collecties, kan er dus eigenlijk niet omheen om van deze publicatie kennis te nemen. Veel van wat de universiteiten hebben verzameld, is verwant aan de collecties van het NMvW. Dat geldt uiteraard voor de antropologische en medische collecties, maar zeker ook voor de vele expeditie collecties op het gebied van biologie, geologie et cetera. Toch komt de discussie zoals die in de voormalig volkenkundige musea al jaren wordt gevoerd, binnen de wereld van het academisch erfgoed maar nauwelijks op gang. Dit boekje lezen is een goed begin en een oefening in het loslaten van het West-Europees perspectief.

Woorden doen ertoe. Een incomplete gids voor woordkeuze binnen de culturele sector. Work in Progress 1 (Amsterdam 2018). De publicatie is tweetalig (Nederlands/ Engels) en kan via www.tropenmuseum.nl gratis worden gedownload.

Esther Boeles, conservator Bijzondere Collecties UvA

Land van Latijn

Tentoonstelling brengt universiteitsbibliotheek na tweehonderd jaar terug in Franeker

In 1843 was het einde van de universiteit van Franeker. De boedel werd verdeeld en de bibliotheek vertrok naar Leeuwarden. Na een zwerfend bestaan door Leeuwarden eindigde het kostbare boekenbezit in de schatkelders van Tresoar.

Dit jaar is de bibliotheek weer te zien op de plek waar hij eeuwen gestaan heeft: Franeker. Tresoar en Museum Martena laten in de tentoonstelling Land van Latijn zien dat Franeker de wetenschappelijke hoofdstad van Noord-Nederland was. Hier kwamen vanuit heel Europa geleerden en studenten naartoe. Dit kenniscentrum kon alleen ontstaan door het gebruik van één gemeenschappelijke taal: het Latijn.

De geschiedenis van de universiteitsbibliotheek is goed te reconstrueren uit de verschillende catalogi die in de loop der eeuwen zijn uitgegeven. Vanaf 1601 verscheen er telkens als er een grote herinrichting van de bibliotheek plaatsvond, een nieuwe catalogus. Tot ongeveer 1650 werd het universitaire boekenbezit geplaatst in een zogenaamde kettingbibliotheek. In de bibliotheek stonden lage boekenkasten, met twee boekenplanken en een lessenaar waaraan degene die het boek wilde bestuderen staand kon lezen. De boeken waren met kettingen aan de plank bevestigd en konden dus in principe niet gestolen worden. Deze zogenaamde lektrijen zijn in de tentoonstelling te zien.

In de catalogus van 1691 was er voor het eerst sprake van wandkasten. En in die van 1713 is de enige bekende afbeelding van de bibliotheek opgenomen. Ook deze situatie wordt in de tentoonstelling nagebootst.

Topstukken die tijdens de tentoonstelling te zien zijn, zijn boeken van Erasmus en Copernicus (waar de Friese geleerde Gemma Frisius aantekeningen in de kantlijn heeft gemaakt) en een kastje met de Atlas Major van Blaeu, een cadeau van stadhouder Johan Willem Friso aan de universiteit van Franeker.

De bezoekers kunnen ook zelf aan de slag met het Latijn. Ze mogen een korte Latijnse tekst inspreken en weer terugluisteren. De 'Latijnfontein' laat het Latijn horen zoals dat door tien verschillende nationaliteiten wordt uitgesproken. Op deze manier kun je horen hoe verschillend de uitspraak van het Latijn is. Al die verschillende nationaliteiten die zich verenigden op de Universiteit van Franeker zullen dus best moeite gehad hebben elkaar en de professoren te verstaan.

De tentoonstelling *Land van Latijn* is nog tot en met 4 november te zien in Museum Martena.

Meer informatie: www.academischerfgoed.nl/agenda

Foto: © Museum Martena

Archief Universiteitsblad Maastricht nu online beschikbaar

Sinds kort is het mogelijk om online te grasduinen in alle oude jaargangen van de onafhankelijke Universiteitskrant van de Universiteit Maastricht.

Observant is de huidige naam van het onafhankelijk weekblad dat in 1975 werd gestart als maandblad onder de naam Maffius. Sinds 1980 is de naam Observant. Vanaf 1984 verscheen het blad tweewekelijks. Vanaf augustus 1986 werd het een weekblad; sinds halverwege de jaren negentig is Observant tweetalig.

Het complete archief van dit Universiteitsblad is nu online beschikbaar en voor eenieder doorzoekbaar. De oude papieren jaargangen, opgeslagen in het depot van de Universiteitsbibliotheek blijven uiteraard wel beschikbaar, maar de zoekmogelijkheden zijn beperkt, waardoor benodigde informatie moeilijk vindbaar is.

De Observant zelf had al een digitaal archief vanaf maart 2009. Om de vindbaarheid en de doorzoekbaarheid van het complete archief te vergroten heeft de Universiteitsbibliotheek in samenwerking met de projectgroep UM-erfgoed de ontbrekende jaargangen – 60 afleveringen van Maffius en 945 Observanten, oftewel ruim 19.000 pagina's – gescand en voorzien van de juiste metadata waardoor het complete archief nu online beschikbaar en raadpleegbaar is.

De collectie laat vanuit allerlei perspectieven – onderwijs, onderzoek, samenwerking, personeelsbeleid, bedrijfsvoering, bestuur en toezicht – de enorme en snelle ontwikkeling van de Rijksuniversiteit Limburg, de huidige Universiteit Maastricht zien. Voor historici en andere belangstellenden is het digitaal doorzoekbare archief een goede bron om deze ontwikkelingen in beeld te brengen.

Meer informatie: <https://repository.maastrichtuniversity.nl/islandora/object/um:observant>

Guy Jaegers, Conservator bijzondere collecties Universiteitsbibliotheek Maastricht

Perkament in stukken

Boek & expositie in Het Utrechts Archief (20 september 2018 – 6 januari 2019)

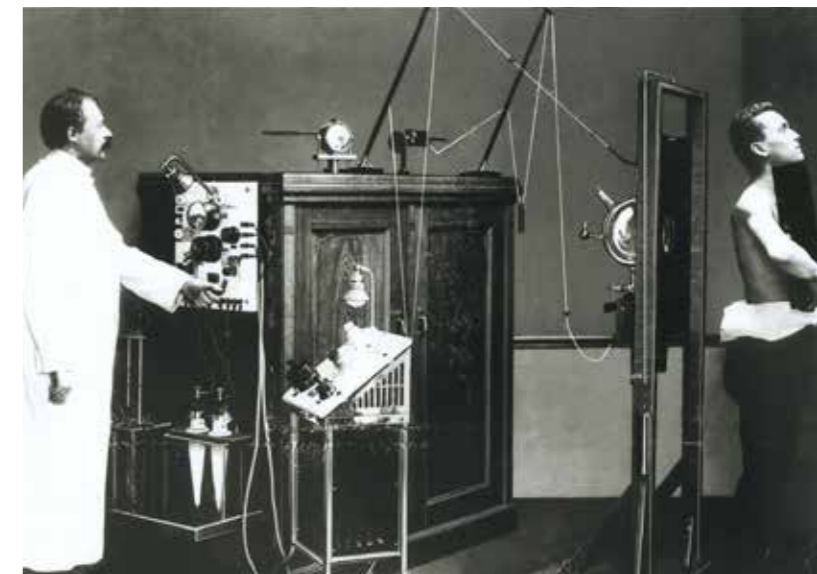
Van veel Middeleeuwse handschriften zijn alleen nog maar fragmenten over. Recent onderzoek levert nieuwe inzichten op in culturen van het geschreven woord waar nauwelijks complete handschriften van resteren.

De Reformatie en toenmalige oorlogen in Europa leidden tot grootscheepse vernietiging van handschriften. Vaak werden de handschriften ook versneden om als bindmateriaal voor nieuwe boeken en archiefstukken te dienen. Daarom zijn deze fragmenten vaak belangrijke gidsfossielen die informatie geven over de vroegere, middeleeuwse, boekcultuur.

In Utrecht worden enkele duizenden van dergelijke fragmenten bewaard. De meeste zijn te vinden in de collecties van de Universiteitsbibliotheek Utrecht en Het Utrechts Archief. Het gaat hierbij enerzijds om losse restanten van teksten die ooit compleet waren en anderzijds om hergebruikte fragmenten: om latere handschriften te herstellen, in te binden of om uit zuinigheidsoverwegingen lege bladen te hergebruiken. Nooit eerder zijn deze fragmenten zo nadrukkelijk onder de aandacht gebracht en voorzien van (wetenschappelijke) achtergrond en context.

In de expositie wordt een selectie van originele fragmenten gepresenteerd en worden enkele bijzondere vondsten getoond, die zijn gedaan door studenten van de Universiteit Utrecht. Het boek, uitgegeven door Verloren, is geschreven door onderzoekers en deskundigen op het gebied van handschriftfragmenten en bevat veel hoogwaardige kleurenafbeldingen.

Meer informatie: www.academischerfgoed.nl/agenda

Expositie: Van Röntgenfoto naar Scan

Van 26 september 2018 tot 1 september 2019 is in het Maastricht UMC+ de expositie *Van Röntgenfoto naar Scan. Honderdtwintig jaar medische beeldvorming* te zien.

Het betreft de vijfde expositie over de rijke geschiedenis van de geneeskunde. Dit jaar is gekozen voor de geschiedenis van wat vroeger de röntgenologie of radiologie heette, maar dat tegenwoordig zo alomvattend is geworden dat men nu liever over 'medische beeldvorming' spreekt.

De expositie belicht de moeilijke beginjaren, de risico's die radiologische werkers liepen, de groei van de mogelijkheden rond de Tweede Wereldoorlog en de positie van de Maastrichtse röntgenologie die begon in de gemeentelijke hbs aan de Helmstraat. Ook wordt de vertaalslag naar de huidige tijd gemaakt. Een tijd waarin de computer allerlei scantechnieken mogelijk heeft gemaakt waar we - in onze moderne gezondheidszorg - niet meer zonder kunnen. Met computerpresentaties zullen die technieken gedemonstreerd worden.

Meer informatie: www.academischerfgoed.nl/agenda

Foto: © Maastricht UMC+, Röntgenonderzoek 1905

Congres 'Universiteiten en hun campussen: naoorlogse campusontwikkeling' en 'De VU: van campus tot kenniskwartier'

29-30 november 2018

Tweedaags congres met als doel reflectie op geschiedenis en toekomst van universiteitscampussen, in het bijzonder de VU-campus en haar relatie tot de Zuidas.

Op de eerste congresdag (29 november) wordt de geschiedenis van verschillende Nederlandse universiteitscampussen onder de loep genomen. Hoe verliep de bouw, besluitvorming en ontwikkeling? Wat waren de achterliggende idealen; welke rol speelden buitenlandse voorbeelden? Waarom kozen sommige universiteiten ervoor slechts een deel van de universiteit te verplaatsen en concentreerden andere al hun gebouwen op één campus? En wat waren de gevolgen van de nieuwe huisvesting voor de stad en regio, en voor de universiteit zelf; heeft de ruimtelijke ontwikkeling bijvoorbeeld invloed gehad op de wijze waarop onderzoek en onderwijs aan een instelling zich ontwikkelden? En hoe veranderde de relatie tussen stad en universiteit hierdoor; functioneerden universiteiten als gangmakers van stedelijke ontwikkeling of waren ze vooral met zichzelf bezig?

Meer informatie: www.academischerfgoed.nl/agenda

Donders Dag

In 2018 is het 200 jaar geleden dat de Utrechtse arts en hoogleraar F.C. Donders werd geboren (27 mei 1818).

Donders was een veelzijdig onderzoeker die belangrijke bijdragen leverde aan de wetenschap op het gebied van de oogheelkunde en de fysiologie: zijn onderzoek naar de oogbewegingen en het aanpassingsvermogen van het oog leidde tot de Wet van Donders. Donders was ook geïnteresseerd in cognitieve processen en een pionier in de experimentele psychologie. Met zijn werk in neurofysiologie en zijn onderzoeken over reactiesnelheid werd hij een van de grondleggers van de hersenwetenschappen.

Daarnaast was hij bekend vanwege zijn maatschappelijke betrokkenheid bij de stad Utrecht, vooral gericht op armlastige burgers. In 1858 richtte hij het Nederlandsch Gasthuis voor Behoeftige en Minvermogene Ooglijders op.

De Universiteit Utrecht organiseert op 30 november in de Universiteitsbibliotheek Utrecht een 'Donders-dag', met een symposium, waarin diverse aspecten van zijn leven en werk aan bod komen. Ook kunt u daar een aantal originele instrumenten uit de eigen collectie van Donders bekijken. Tijdens een workshop wordt de werking van enkele topstukken gedemonstreerd.

Meer informatie: www.academischerfgoed.nl/agenda

Tentoonstelling 'Drawn by Wageningen', meer dan 100 jaar academisch erfgoed

Wageningen University & Research viert dit jaar haar 100-jarig bestaan. De geschiedenis van Wageningen University & Research is behalve in woorden ook te vinden in diverse voorwerpen; materiaal dat in de loop van meer dan 100 jaar wetenschappelijk onderwijs en onderzoek is getekend en ontworpen is aan de WUR en haar voorlopers.

In de bibliotheek van het Forumgebouw is, verspreid over meerdere verdiepingen, een bijzondere expositie ingericht met dit academisch erfgoed. Te zien zijn onder andere anatomische modellen, oude onderwijsplaten, botanische tekeningen, bodemkaarten en landschapsontwerpen.

Deze tentoonstelling is het tweelingzusje van de tentoonstelling 'Gemaakt voor Stad en Wereld' van museum De Casteelse Poort in het kader van WUR 100, waarin opmerkelijke gebeurtenissen en personen in een historisch perspectief staan die Wageningen en de wereld hebben verrijkt.

Meer informatie: www.academischerfgoed.nl/agenda

Kijk voor meer tentoonstellingen en evenementen op www.academischerfgoed.nl/agenda

Tentoonstellingen

 <small>UNIVERSITEIT MAASTRICHT</small> Van Röntgenfoto naar Scan <small>T/m 01 september 2019</small>	 <small>UNIVERSITEIT MAASTRICHT</small> Europa in beeld <small>T/m 25 februari 2019</small>	 <small>UNIVERSITEIT UTRECHT</small> Tentoonstelling Perkamant in stukken <small>T/m 06 januari 2019</small>
 <small>WAGENINGEN UNIVERSITY & RESEARCH</small> Drawn by Wageningen <small>T/m 26 oktober 2018</small>	 <small>WAGENINGEN UNIVERSITY & RESEARCH</small> Goden van Egypte <small>12 oktober 2018 t/m 31 maart 2019</small>	 <small>WAGENINGEN UNIVERSITY & RESEARCH</small> 1001 vrouwen in de 20ste eeuw <small>T/m 10 maart 2019</small>

COLOFON

De Stichting Academisch Erfgoed is een samenwerkingsverband van de Universiteit van Amsterdam, Technische Universiteit Delft, Technische Universiteit Eindhoven, Rijksuniversiteit Groningen, Universiteit Leiden, Universiteit van Maastricht, Radboud Universiteit Nijmegen, Tilburg University, Universiteit Utrecht, Vrije Universiteit Amsterdam en Wageningen UR. Museum Boerhaave is geassocieerd lid.

Redactie: Davita van der Woude (redactie@academischerfgoed.nl)
 Eindredactie: Jannemieke van Dieren
 Agenda: Steven Hagers (agenda@academischerfgoed.nl)
 Redactieadres: Postbus 19185, 1000 GD Amsterdam
 E-mail: sae@uva.nl | www.academischerfgoed.nl
 Grafisch ontwerp: Studio Black BV
 ISSN 15696154